
XVII

LES EXPRESSIONS TEMPORALS

Sumari

1. Introducció
2. Tipologia de les expressions temporals
 - 2.1. Les expressions puntuals
 - 2.1.1. La indicació d'un moment passat
 - 2.1.2. La indicació d'un moment present
 - 2.1.3. La indicació d'un moment futur
 - 2.2. Les expressions de durada
 - 2.3. Les expressions de freqüència i de repetició
 - 2.4. Les expressions que indiquen una correlació temporal
 - 2.5. Relació de comparança entre expressions temporals
3. Les datacions i les notacions horàries
 - 3.1. Els segles
 - 3.2. Els anys
 - 3.3. Les estacions de l'any
 - 3.4. Els mesos
 - 3.5. Les setmanes i les quinzenes
 - 3.6. Els dies del mes
 - 3.7. Els dies de la setmana
 - 3.8. Les parts del dia
 - 3.9. Les notacions horàries
4. Altres expressions temporals
 - 4.1. *A començament de / a final de*
 - 4.2. *A mitjan / a mig*
 - 4.3. *Adés*
 - 4.4. *Adesiara / ara i adés*
 - 4.5. *Al més [...] possible / com més [...] millor*
 - 4.6. *Ara com ara / ara per ara*
 - 4.7. *Aviat / d'hora*
 - 4.8. *Cap [a]*
 - 4.9. *Com més va més / com més va menys*
 - 4.10. *De [...] a / des de [...] fins a*
 - 4.11. *De [...] en*
 - 4.12. *De [...] ençà / d'ençà de*
 - 4.13. *Després / més tard*
 - 4.14. *Dins [de] / dintre [de]*
 - 4.15. *Fins*
 - 4.16. *Per [a]*
 - 4.17. *Suara*
5. Bibliografia

MANUAL
LA REDACCIÓN Y EL USO DE TEXTOS
D'ESTIL

1. Introducció

1.1. Les expressions temporals (ET) assenyalen el moment o el període (passat, present o futur) en què s'esdevé l'acció verbal de la frase o la freqüència amb què apareix.

El temps present pot ser definit com el temps de l'enunciació de la frase; el passat, com el temps anterior al temps de l'enunciació, i el futur, com el temps posterior al temps d'aquesta. Hi ha expressions temporals, però, que no estan marcades amb aquest tret, com ara:

[1] a vegades	[2] mai
[3] regularment	

1.2. Per bé que la gramàtica tradicional ha relacionat estretament les expressions temporals amb la categoria gramatical anomenada *adverbi de temps*, de fet poden ser representades per tres categories de sintagmes:

a) Sintagmes nominals (SN)

[4] l'endemà	[5] el divendres (= cada divendres)
[6] l'any 1992	[7] aquest estiu

b) Sintagmes preposicionals (SP)

[8] al matí	[9] per Nadal
[10] de demà en vuit	[11] en 1868

c) Sintagmes adverbials (SADV)

[12] sovint	[13] dilluns que ve
[14] primerament	

1.3. Així mateix, poden constituir expressions temporals determinades oracions subordinades.¹

[15] MENTRE CANTAVES va fer un xàfec considerable.
[16] FINS QUE NO VA ACABAR no hi va haver manera de marxar.
[17] Ho has fet QUAN CALIA.
[18] EN ARRIBAR ELLA, tot va anar molt millor.
[19] HAVENT DINAT anirem a passejar.

2. Tipologia de les expressions temporals

Independentment del tipus de sintagma que formen, les expressions temporals es poden agrupar en les classes següents, segons el context en què actuen (la mateixa construcció pot tenir, doncs, valors diferents segons el context):

1. V. t. el capítol XVIII, dedicat al gerundi i a les construccions de gerundi.

a) Expressions puntuals (EP)²

- [20] ARA és l'hora, companys! [21] EL DIA 15 es casa la Neus.
[22] DIUMENGE PASSAT el Palamós
va jugar molt bé.

b) Expressions de durada (ED)

- [23] S'hi va estar DUES HORES I MITJA.
[24] TOT L'ANY l'he buscada infructuosament.
[25] He tingut cotxe DURANT TRES SETMANES.

c) Expressions de freqüència i de repetició —o iteratives— (EF)

- [26] Llegeixo la premsa DIÀRIAMENT.
[27] TRES COPS PER ANY compro loteria.
[28] SEMPRE em fa el mateix; ja n'estic fart.

d) Expressions que indiquen una correlació temporal (CT)

- [29] PRIMER fes el que t'he manat.
[30] DESPRÉS va anar a la notaria i va pagar.
[31] T'estimo MÉS QUE MAI.

Recentment, els gramàtics han començat a distingir, dins els complements circumstancials de temps tradicionals, els *modificadors temporals* dels *modificadors aspectuals*.³

Els modificadors temporals contribueixen a definir la localització temporal d'un esdeveniment o d'un estat (globalment, d'una situació) expressada pel predicat oracional. Pròpiament, són modificadors temporals els localitzadors (o locatius) temporals, incloent-hi els quantificadors.

- [32] Això no passava A L'EDAT MITJANA.
[33] Van arribar DE MATINADA.
[34] Ha vingut AL MATÍ dos cops. (= *En un sol matí ha vingut dos cops.*)
[35] LA SETMANA VINENT hi anirem.

En canvi, els modificadors aspectuals són expressions adverbials o preposicionals que contribueixen a definir l'estructura temporal interna d'una situació o d'un conjunt de situacions iterades (o repetides); és a dir, quina part de la situació expressada pel predicat és objecte de localització temporal.

Segons Jaume Solà,⁴ hi ha moltes categories aspectuals: aspecte habitual (*usualment, generalment*), aspecte repetitiu (*una altra vegada, de bell nou*), aspecte iteratiu (*molts dies, ben pocs cops*), aspecte freqüentatiu (*sovint, cada tres dies, rarament*), aspecte celeratiu o proximatiu (*tot seguit, adés*), aspecte incoatiu-perfet (*ja*), aspecte terminatiu (*no... mai més*), aspecte continuatiu (*ara per ara, encara*), aspecte retrospectiu (*recentment, suara*), aspecte duratiu (*llargament, per tres setmanes*), aspecte genèric (*típicament, normalment*), aspecte prospectiu (*pràcticament, gairebé*) i aspecte completiu (*completament, del tot, en part*).

- [36] S'ha trencat el vidre UNA ALTRA VEGADA.
[37] SOVINT arriba tard; no hi pot fer més.

2. A més de les expressions que donem en aquest capítol, vegeu les del capítol XXI, § 2.6.

3. V., per exemple, Jaume SOLÀ, 2002 (cf. la bibliografia).

4. V. Jaume SOLÀ, 2002, p. 2916-2923.

- [38] DE TANT EN TANT se'n recorda.
 [39] L'ordinari hi porta queviures DIÀRIAMENT.
 [40] Dos COPS ha vingut al matí. (= *Ha vingut dos matins.*)

Fixem-nos que sovint hi ha interacció entre els modificadors temporals i els aspectuals, en el sentit que tenen restriccions d'aparició l'un respecte de l'altre, com podem veure comparant els exemples [34] i [40].

La interacció suara esmentada i el fet que aquesta precisió classificatòria no afecti el tractament pràctic donat en aquest capítol a les expressions temporals, ens permet de prescindir d'aquesta distinció en l'exposició que segueix.

2.1. Les expressions puntuals

Les expressions temporals puntuals expressen el moment en què s'esdevé un fet, ja sigui passat, present o futur.

De fet, considerem que una expressió és puntual quan no es pot adscriure a cap altre dels conjunts que definim en els epígrafs que segueixen; és a dir, les expressions que no indiquen durada, freqüència, repetició o correlació temporal.

- [41] DIMECRES AL MATÍ era a Sabadell.
 [42] A LES DUES I VINT-I-CINC MINUTS s'envolarà l'avió cap a Perpinyà.
 [43] Va tornar AL CAP DE TRETZE MESOS I CINC DIES.

2.1.1. La indicació d'un moment passat

Com hem dit més amunt (cf. § 1.1), hi ha expressions temporals que poden indicar un temps anterior al temps de l'enunciació de la frase (v. també § 2.1.2 i 3.5).

Podem agrupar les expressions que assenyalen un moment passat segons tres tipus:

a) Les expressions que indiquen sempre un temps passat.

- [44] AHIR el vaig veure. [45] ANTANY vivíem pitjor.

b) Les expressions que necessiten un especificador⁵ per indicar un temps passat.

- [46] EL MES PASSAT no vaig sortir.
 [47] LA SETMANA PASSADA s'acabà la matrícula.

c) Les expressions que necessiten que el temps del verb (que ha de ser passat, o bé present —l'anomenat *present històric*—) precisi que es tracta d'un moment passat.

- [48] ENGUANY hem anat a Sitges.

Hi ha expressions que admeten, a més del verb en passat, un especificador.

- [49] DIUMENGE PASSAT vam pujar a l'ermita.

2.1.2. La indicació d'un moment present

Com hem dit més amunt (cf. § 1.1), hi ha expressions temporals que poden indicar el temps en què s'enuncia la frase, però necessiten que el verb es conjugui també en present d'indicatiu.

5. L'*especificador* és un mot o un sintagma que restringeix o precisa l'abast de l'expressió temporal de què forma part.

[50] AVUI sóc aquí; què més vols?

Però si el verb de què depenen està en pretèrit indefinit, indiquen un passat recent.

[51] AVUI he sortit d'hora.

I si el verb que les acompanya està en futur, indiquen un futur pròxim.

[52] AVUI vindrà el metge.

2.1.3. La indicació d'un moment futur

Com hem dit més amunt (cf. § 1.1), hi ha expressions temporals que poden indicar un temps posterior al temps de l'enunciació de la frase (v. també § 2.1.2 i 3.5).

Podem agrupar les expressions que assenyalen un moment futur segons tres tipus:

a) Les expressions que indiquen sempre un temps futur.

[53] DEMÀ tot anirà millor.

b) Les expressions que necessiten un especificador per indicar un temps futur.

[54] LA SETMANA VINENT hi ha mercat. [55] L'ANY QUE VE tornarem a veure'ns.

c) Les expressions que necessiten que el temps del verb (que ha de ser futur, o bé present) precisi que es tracta d'un moment futur.

[56] ENGUANY hi haurà bona collita.

Hi ha expressions que, a més d'acceptar el verb en futur, admeten un especificador.

[57] DILLUNS QUE VE començarà el curs.

2.2. Les expressions de durada

Les expressions de durada indiquen que un fet s'esdevé al llarg d'un període de temps determinat, sense precisar-ne cap moment concret.

[58] T'hi estaràs QUINZE DIES.

[59] El pou s'ha buidat EN VINT HORES.

L'expressió *durar* + ET serveix també per indicar durada.

[60] L'acte de lliurament de premis HA DURAT DUES HORES.

[61] Aquella dictadura VA DURAR ANYS I PANYS.

L'expressió *fer* + ET + [que] serveix igualment per indicar durada.

[62] FA TRES ANYS QUE hi vaig.

[63] FA MOLT DE TEMPS QUE no ens veiem.

Amb aquest mateix valor, cal evitar d'emprar l'expressió **portar* + ET + GER, que sembla que es tracta d'un calc de l'espanyol.⁶

[64a] * PORTO TRES ANYS ESTUDIANT a Reus.

[64b] FA TRES ANYS QUE estudio a Reus.

6. Vegeu també el capítol XVIII, § 5.5.

2.3. Les expressions de freqüència i de repetició

2.3.1. Les expressions de freqüència i de repetició indiquen que un fet s'esdevé diverses vegades, o cap, al llarg d'un període de temps.

[65] Vaig a anglès DOS COPS PER SETMANA.

[66] SEMPRE fa el mateix.

[67] MAI no tornarà.

2.3.2. Pompeu Fabra, parlant de la preposició *per* en la *Gramàtica catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, afirma: «Notem que les expressions *per dia*, *per setmana*, *per mes*, *per any*, amb una significació distributiva, són reemplaçades molt bé per *el dia*, *la setmana*, *el mes*, *l'any*. Ex.: *Tres cops la setmana*. | *Sis vegades l'any*.» (1981, p. 171.)

Així mateix, Joan Solà⁷ considera que hi ha les possibilitats següents per introduir una ET que indiqui *cada quan* s'esdevé un fet: sense preposició, amb la preposició *a*, amb la preposició *per* i amb la preposició *cada*, d'acord amb el quadre 1.⁸

QUADRE 1. Expressions de freqüència segons Joan Solà

<i>a</i>	l'any	¿per any	cada any
<i>b</i>	al trimestre	per trimestre	cada trimestre
<i>c</i>	al mes	¿per mes	cada mes
<i>d</i>	la setmana	a la setmana	per setmana	cada setmana
<i>e</i>	al dia	per dia	cada dia
<i>f</i>	per hora	cada hora
<i>g</i>	cada primavera
<i>h</i>	cada matí
<i>i</i>	cada Nadal
<i>j</i>	cada 20 d'agost

El *Diccionari general de la llengua catalana* i altres diccionaris i obres gramaticals ens forneixen els exemples que tot seguit exposem agrupats per la preposició (DGLC, *Diccionari general de la llengua catalana*; DMLC, *Diccionari manual de la llengua catalana*; DLC, *Diccionari de la llengua catalana* d'Enciclopèdia Catalana):

a) Sense preposició de nexa.

[68] [Sortir una revista] un cop LA SETMANA (DGLC, s. *dia*).

[69] Aquesta casa li dona 5.000 pessetes L'ANY (DGLC, s. *donar*).

[70] Aquesta casa li dona 50.000 pessetes L'ANY (DMLC, s. *donar*).

[71] [...] passa dues vegades L'ANY (DGLC, s. *grua*).

[72] El just peca set vegades EL DIA (DGLC, DMLC i DLC, s. *pecar*).

[73] Treballar vuit hores EL DIA, quatre dies LA SETMANA (DGLC i DMLC, s. *treballar*).

[74] Treballar vuit hores EL DIA, quaranta hores LA SETMANA (DLC, s. *treballar*).

[75] Tinc lliçó dues vegades LA SETMANA (DGLC i DMLC, s. *vegada*).

[76] Tinc classe dues vegades LA SETMANA (DLC, s. *vegada*).

[77] Aquest any he vist el meu germà una vegada LA SETMANA (FOULCHÉ-DELBOSC, 1902, p. 132).

7. *Qüestions...*, p. 105.

8. L'autor prescindeix de les solucions que li semblen clarament rebutjables.

b) Amb la preposició *a* com a nexa.

- [78] Combrega una vegada A L'ANY (DGLC, s. *combregar*).⁹
- [79] Aquesta casa li dona 5.000 pessetes AL MES (DLC, s. *donar*).
- [80] Ve a París cinc vegades AL MES (FOULCHÉ-DELBOSC, 1902, p. 221).
- [81] En Carles guanya tres mil francs A L'ANY (FOULCHÉ-DELBOSC, 1902, p. 221).
- [82] [Sortir una revista] un cop A LA SETMANA (DMLC, s. *dia*).
- [83] Dos dies A LA SETMANA (DMLC, s. *dia*).

c) Amb la preposició *per* com a nexa.

- [84] Tant PER SETMANA (DLC, s. *per*).
- [85] PER MES, [...] PER ANY (FOULCHÉ-DELBOSC, 1902, p. 221).

d) Amb la preposició *cada* com a nexa.

- [86] CADA DIA (DGLC i DLC, s. *cada*).
- [87] CADA DIVENDRES hi ha vapor per a Gènova (DGLC, s. *per*).
- [88] CADA MES, [...] cada any (FOULCHÉ-DELBOSC, 1902, p. 221).
- [89] Vénen CADA DIA (FABRA, 1981, p. 93).

Podríem, doncs, completar el quadre 1 de construccions possibles, donat per Joan Solà, de la manera següent (quadre 2):¹⁰

QUADRE 2. Expressions de freqüència (llista completa)

<i>a</i>	l'any	a l'any	per any	cada any
<i>b</i>	el trimestre	al trimestre	per trimestre	cada trimestre
<i>c</i>	el mes	al mes	per mes	cada mes
<i>d</i>	la setmana	a la setmana	per setmana	cada setmana
<i>e</i>	el dia	al dia	per dia	cada dia
<i>f</i>	l'hora	a l'hora	per hora	cada hora
<i>g</i>	cada primavera
<i>h</i>	cada matí
<i>i</i>	cada Nadal
<i>j</i>	cada 20 d'agost
<i>k</i>	el dimecres	cada dimecres ¹¹

Vegem-ne un exemple amb totes les estructures possibles:

- [90*a*] Surto amb l'Oller dos cops LA SETMANA.
- [90*b*] Surto amb l'Oller dos cops A LA SETMANA.
- [90*c*] Surto amb l'Oller dos cops PER SETMANA.
- [90*d*] Surto amb l'Oller dos cops CADA SETMANA.

D'aquestes quatre possibilitats, no es pot dir, sense un context concret, quina és la millor, per bé que les dels exemples [90*a*] i [90*b*] entren en conflicte d'exclusió en el mateix context, i que la quarta és sempre possible.

9. És curiós observar que ni el DMLC ni el DLC recullen aquest exemple en l'entrada *combregar*, i el DIEC el recull sense la preposició *a*.

10. Fixem-nos que les expressions *a-f* tenen un valor d'expressió temporal de durada, mentre que les expressions *g-k* són bàsicament puntuals. Segurament això fa que no puguem completar totes les columnes.

11. Vegeu l'epígraf 3.7.

Amb tot, en general sembla preferible que les fórmules que expressen freqüència siguin introduïdes per alguna preposició.

2.4. *Les expressions que indiquen una correlació temporal*

Hi ha algunes ET que estableixen una determinada relació de successió temporal entre dos fets o més.

[91] PRIMER vaig anar al club i DESPRÉS, a casa.

2.5. *Relació de comparança entre expressions temporals*

Dues o més ET entrar també en una relació de comparança.

[92] Et desitjo, a tu, ARA MÉS QUE MAI.

3. Les datacions i les notacions horàries

3.1. *Els segles*

Quan volem fer referència a un fet que s'ha esdevingut durant un segle concret podem fer servir les expressions *en el segle* + ROM¹² i *al segle* + ROM.¹³

[93a] La música que més m'agrada va ser composta AL SEGLE XIX.

[93b] La música que més m'agrada va ser composta EN EL SEGLE XIX.

3.2. *Els anys*

3.2.1. Ja s'ha exposat en un altre lloc¹⁴ la forma i l'origen de l'expressió temporal amb l'any. Aquí n'hi ha prou d'indicar que l'any porta l'article *el*, l'expressió *l'any* o la preposició *en* al davant (aquesta darrera es fa servir més al País Valencià).

[94a] * EN L'ANY 1868 nasqué Pompeu Fabra.

[94b] * EN EL 1868 nasqué Pompeu Fabra.

[94c] EN 1868 nasqué Pompeu Fabra.

[94d] * A L'ANY 1868 nasqué Pompeu Fabra.

[94e] L'ANY 1868 nasqué Pompeu Fabra.

[94f] * AL 1868 nasqué Pompeu Fabra.

[94g] EL 1868 nasqué Pompeu Fabra.

3.2.2. La successió d'anys es pot indicar de diverses maneres:

[95a] *els anys* ANY-ANY

[95b] els anys 1990-1992

[96a] *en* ANY-ANY

[96b] en 1990-1992

12. ROM = numerals ordinals que s'expressen amb xifres romanes.

13. Josep RUAIX (1989, p. 103, n. 40) recomana no emprar *al segle* + ROM perquè considera que es presta a ambigüitats, ja que pot semblar un complement indirecte en lloc d'un circumstancial de temps. De fet, totes dues són igualment bones; l'única diferència que hi ha entre elles és que l'una és més antiga que l'altra.

14. MESTRES, Josep M. «El món de les expressions temporals (II)...», p. 52 i següents (vegeu la bibliografia).

- [97a] *pels anys* ANY-ANY¹⁵
[97b] *pels anys* 1990-1992

Altres fórmules possibles per expressar successió d'anys són:

- [98a] *el període [d'anys]* ANY-ANY
[98b] *el període* 1990-1992
[99a] *el trienni*¹⁶ ANY-ANY
[99b] *el trienni* 1990-1992
[100a] *entre* $\left(\begin{array}{c} \text{l'any} \\ \text{el} \\ \emptyset \end{array} \right)_{\text{ANY}}$ *i* $\left(\begin{array}{c} \text{l'any} \\ \text{el} \\ \emptyset \end{array} \right)_{\text{ANY}}$
[100b] *entre* l'any 1990 i l'any 1992
[100c] *entre* el 1990 i el 1992
[100d] *entre* 1990 i 1992
[101a] *durant [els anys]* ANY-ANY
[101b] *durant* els anys 1990-1992
[101c] *durant* 1990-1992
[102a] *de* $\left(\begin{array}{c} \text{l'any} \\ \text{el} \\ \emptyset \end{array} \right)_{\text{ANY}}$ *a* $\left(\begin{array}{c} \text{l'any} \\ \text{el} \\ \emptyset \end{array} \right)_{\text{ANY}}$
[102b] *de* l'any 1990 a l'any 1992
[102c] *del* 1990 al 1992
[102d] *de* 1990 a 1992
[103a] *des de* $\left(\begin{array}{c} \text{l'any} \\ \text{el} \\ \emptyset \end{array} \right)_{\text{ANY}}$ *fins a* $\left(\begin{array}{c} \text{l'any} \\ \text{el} \\ \emptyset \end{array} \right)_{\text{ANY}}$
[103b] *des de* l'any 1990 fins a l'any 1992
[103c] *des del* 1990 fins al 1992
[103d] *des de* 1990 fins a 1992

3.2.3. Pel que fa a l'ús de l'article davant l'any en les fórmules completes de datació (DIA + MES + ANY), és indistint fer servir la preposició *de* tota sola o emprar la contracció *del*; per tant, és innecessari afegir ara l'article davant l'any pel fet d'haver canviat recentment de millenni. (Recordem que la qüestió de l'ús de l'article davant l'any ja fou tractada per Joan Coromines i Antoni Rovira i Virgili durant els anys quaranta del segle passat:¹⁷ *nihil novum sub sole...*)

- [104a] L'1 de setembre DE 2006 ha fet quinze anys que estic a l'Institut.
[104b] L'1 de setembre DEL 2006 ha fet quinze anys que estic a l'Institut.

La pàgina web de la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya,¹⁸ a partir de l'acord inicial pres el 13 d'octubre de 1998 per l'extinta Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu,¹⁹ recull algunes precisions més sobre l'ús d'aquestes fórmules, que val la pena de reproduir:

15. Aquesta fórmula precisa menys la datació que les dues primeres.
16. I també *bienni*, *quadrienni*, *quinquenni*, etcètera.
17. Cf. Josep M. MESTRES, «El món de les expressions temporals (i)...», p. 45-46.
18. V. la bibliografia.
19. La Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu quedà dissolta en virtut del Decret 99/2001, del 3 d'abril, de primera modificació del Decret 36/1998, del 4 de febrer, de mesures per a l'aplicació de la Llei 1/1998, del 7 de gener, de política lingüística (DOGC, 3369, del 17.4.2001).

DATAció DE DOCUMENTS

Pel que fa a la datació de documents (amb la data sencera: dia, mes i any), tot i que la tendència natural de la llengua oral és de fer servir l'article davant els anys del segle XXI (per exemple, *10 de gener del 2002*), la Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu (CALA) considera que cal mantenir el criteri de datació actual. Per exemple:

Barcelona, 1 de març de 2004
(igual que escrivim «Barcelona, 1 de març de 1999»)

ENUMERACIONS I LLISTES

En les enumeracions i llistes en què apareguin dates corresponents a diferents anys, la CALA considera que totes dues solucions (amb article davant l'any i sense article) són possibles. Ara bé, s'ha de tenir en compte que els usos han de ser coherents dins un mateix text. Per exemple:

de 1992 a 1995
de 1996 a 1999
de 2000 a 2003

o bé

del 1992 al 1995
del 1996 al 1999
del 2000 al 2003

DINS D'UN TEXT

En casos diferents dels anteriors, en què aparegui una expressió temporal que inclogui l'any dins d'un text, la CALA considera que, seguint la llengua oral, la data es pot escriure amb article davant l'any. Per exemple:

es presentarà a les eleccions del 2004
entre el maig i l'octubre del 2005 s'inaugurarà el nou edifici

3.3. Les estacions de l'any

Les estacions de l'any (*primavera* o *primavera d'estiu*; *estiu*; *tardor*; *revera*, *autumne* o *primavera d'hivern*, i *hivern* o *hivernada*) són introduïdes en les ET per la preposició *a* o per la preposició *per*, aquesta darrera amb un valor menys precís.

[105] A L'ESTIU tota cuca viu.

[106] PER L'HIVERN DE L'ANY QUE VE pujaré a Barcelona.

3.4. Els mesos

3.4.1. En un altre lloc²⁰ s'ha demostrat l'existència històrica d'una preposició davant el nom dels mesos en les ET, i també que els escriptors de prestigi posteriors a Fabra van fer caure aquestes preposicions (llevat de la preposició *per*, encara que amb un valor menys precís) en les ET concretes, és a dir, les que assenyalen un mes d'un any determinat, segurament per analogia amb l'expressió del dia i amb l'expressió de l'any (en què les preposicions, en general, ja havien estat condemnades —cf. § 3.6 i 3.2, respectivament—).

20. MESTRES, Josep M. «El món de les expressions temporals (II)...», p. 35 i següents (vegeu la bibliografia).

- [107a] «Les eleccions a diputats seran EL MES DE MAIG» (DGLC, s. *elecció*).
 [108a] «Conspiració hugonot que tingué lloc EL MARÇ DE 1560» (GEC, 1a ed., vol. 1, s. *Amboise, conjuració d'*).
 [109a] «EL FEBRER DE 1920 hi ha quatre dies seguits sense *conversa*» (FABRA, 1954, p. 5 —nota a peu de pàgina de la «Nota editorial», segurament de Santiago Pey—).
 [110] «Es van prometre PEL SETEMBRE i es casaran PEL MAIG» (DGLC, s. *prometre*).
 [111] «PER L'ABRIL DE 1931 [...]» (GEC, 1a ed., vol. 8, s. *Gibanel, Agustí*).
 [112] «expression de la date: [...] pel: *en janvier*: PEL GENER, PER L'AGOST: *en août*» (CREIXELL, 1974, sota *en*).

3.4.2. Les expressions genèriques dels mesos, és a dir, les que es refereixen a un mes sense precisar cap data, tothom està d'acord —i les dades històriques ho corroboren— que s'han d'escriure introduïdes per una preposició; les més usuals són *a* i *per*, per bé que és també admissible *en* al País Valencià.

- [113] PEL MES DE FEBRER, un dia al sol i un altre al braser.
 [114] A L'AGOST només plou most.
 [115] EN AGOST, figues i most.

3.4.3. Pel que fa a les ET concretes, alguns autors contemporanis i alguns mitjans de comunicació han reivindicat l'ús de la contracció *al* o l'expressió *al mes de*, en comptes de l'article tot sol o l'expressió *el mes de*.

Tanmateix, aquesta reivindicació no és unitària, per tal com n'hi ha que només les reivindiquen si el mes va sol.

- [107b] Les eleccions a diputats seran AL MES DE MAIG.
 [108b] Conspiració hugonot que tingué lloc EL MARÇ DE 1560.
 [109b] EL FEBRER DE 1920 hi ha quatre dies seguits sense *conversa*.

D'altres les reivindiquen en tots els casos.

- [107c] Les eleccions a diputats seran AL MES DE MAIG.
 [108c] Conspiració hugonot que tingué lloc AL MARÇ DE 1560.
 [109c] AL FEBRER DE 1920 hi ha quatre dies seguits sense *conversa*.

3.4.4. Si tenim en compte l'aspecte de la tradició, són tan defensables la posició de l'epígraf 3.4.1 (en coherència amb les expressions del dia i de l'any, que no porten preposició) com la segona opció de l'epígraf 3.4.3 (en coherència amb les expressions genèriques del mes, que sí que en porten). La que sembla menys coherent és la primera de l'epígraf 3.4.3 (exemples [107b al 109b]), que suposem que es basa en un comentari fet per Mila Segarra respecte a aquesta qüestió dins *Problemàtica de la normativa del català* (CABRÉ *et al.*, v. la bibliografia).²¹

Tractant-se, com es tracta, d'una qüestió polèmica, l'única autoritat que pot decidir quina ha de ser la fórmula que s'ha d'emprar normativament és l'Institut d'Estudis Catalans, a la decisió del qual ens remetem.

21. En aquesta obra, l'autora damunt dita afirma (p. 19): «En un primer moment havia pensat que una possible solució d'aquest desgavell fóra acceptar les indicacions de Fabra pel que fa a l'absència de preposició (*el 1894; l'any 1894; vindré dissabte*), amb una lleu modificació que afectaria les frases temporals [...], i també les acceptariem pel que fa a la presència de *a* en els temporals que es refereixen a parts del dia (*al matí, a la tarda*), afegint-hi tots els altres SNs [*sic*] genèrics susceptibles de formar part d'un temporal (*a la primavera, a l'hivern, al març...*). Els que no ho són (*dia, mes, setmana...*) i aquells que, per la presència d'un modificador, deixen de ser-ho, anirien sense preposició (*el dia 10 de juny, la nit del 10 de juny, el maig del*

3.5. Les setmanes i les quinzenes

Les ET referides a setmanes o a quinzenes no són introduïdes per cap preposició quan són puntuals.

- [116] LA SETMANA QUE VE nevarà. [117] AQUESTA QUINZENA no hi aniré.

L'expressió de les setmanes i de les quinzenes exigeix precisar si es tracta de les passades, de les presents o de les futures. Si no s'explicita res i el verb de l'oració es conjuga en present, s'interpreta que es tracta de les actuals.

- [118] AQUESTA QUINZENA no em busqueu perquè no em trobareu.
[119] Després de molt de temps d'esperar, actuo AQUESTA SETMANA.

Per expressar situacions passades podem fer servir *passada* i *proppassada*, segons correspongui.

- [120] LA SETMANA PASSADA no vaig fer res de bo.
[121] S'havien d'haver aprovat les esmenes AQUESTA QUINZENA PROPPASSADA.

No és recomanable de fer servir *pròxim* o *proper* en comptes de *vinent*, *que ve* o *propvinent*,²² perquè es tracta d'un calc de l'espanyol innecessari.

- [122a] ~ LA PRÒXIMA SETMANA encara seré aquí.
[122b] LA SETMANA VINENT encara seré aquí.
[122c] LA SETMANA QUE VE encara seré aquí.
[122d] LA SETMANA PROPVINENT encara seré aquí.

3.6. Els dies del mes

3.6.1. Les ET referides als dies del mes no són introduïdes per cap preposició.

- [123] Andorra la Vella, 3 DE FEBRER DE 1991 (*datació d'una carta*)
[124] Nascuda a la Riba EL DIA 1 D'ABRIL DE 1968.
[125] Estat de comptes tancat EL 31 DE DESEMBRE DE 1991.

3.6.2. Arran d'una consulta feta per l'extinta Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu de la Generalitat de Catalunya, la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans va acceptar, el 15 de setembre de 1995, la fórmula de datació *a + DATA*, amb la condició que vagi precedida d'un substantiu i que la data estigui expressada en xifres. Creiem, però, que hi ha opcions més elegants per formular aquesta expressió (exemples [126c-126d]).

- [126a] * balanç A l'últim dia de desembre de 2005
[126b] balanç A 31 de desembre de 2005
[126c] balanç tancat Ø el 31 de desembre de 2005
[126d] balanç DEL 31 de desembre de 2005

68...)* Ara bé, la solució definitiva haurà de comptar amb l'aquiescència dels diferents parlars catalans. La informació que aporten els parlars occidentals sobre l'ús preposicional contradiu, en certa manera, la hipòtesi que he formulat anteriorment.»

* En nota a peu de pàgina, diu: «La hipòtesi segons la qual els SNs [sic] genèrics van precedits de la preposició *a* i els no-genèrics cal construir-los sense preposició ha estat formulada per Cabré i Monné (1980: 74)». No hem pogut consultar directament aquesta tesi de llicenciatura.

22. *Propvinent*, com *proppassat*, es reserva per a textos d'una certa formalitat, com ara els documents administratius i jurídics.

Fixem-nos que si la fórmula de datació va precedida d'un verb o es troba aïllada, cal fer servir l'article (o res), i no la preposició, per encapçalar-la.

- [127a] * decisió presa A 29 de juliol de 2005
- [127b] decisió presa Ø el 29 de juliol de 2005
- [128a] * Barcelona, A 29 de juliol de 2005
- [128b] Barcelona, Ø 29 de juliol de 2005
- [128c] Barcelona, Ø el 29 de juliol de 2005
- [128d] Barcelona, Ø el dia 29 de juliol de 2005

3.7. Els dies de la setmana

3.7.1. Els dies de la setmana són substantius que porten article al davant quan estan complementats en aposició especificativa per una data (v. t. § 3.7.3).

- [129] EL DISSABTE 23 DE NOVENBRE serà el nostre aniversari.
- [130] Sessió tinguda EL DIMECRES 1 D'ABRIL DE 1990.

De fet, n'han de portar també quan són complementats d'alguna altra manera (amb expressions com ara *passat*, *proppassat*, *vinent*, *propvinent*, *primer vinent*, *que ve*, etc.), per tal com fan de substantiu.

- [131a] EL DIUMENGE PROPPASSAT se celebrà el congrés.
- [131b] EL DIUMENGE PASSAT se celebrà el congrés.
- [132a] El judici serà EL DIJOURS PROPVINENT.
- [132b] El judici serà EL DIJOURS VINENT.
- [132c] El judici serà EL DIJOURS PRIMER VINENT.

Tanmateix, com veurem en l'epígraf 3.7.3, la normativa prescriu com a adverbials les expressions següents: *DIASET + passat*,²³ *DIASET + vinent* i *DIASET + que ve*.

- [131c] DIUMENGE PASSAT se celebrà el congrés.
- [132d] El judici serà DIJOURS VINENT.

Posats en aquesta tessitura, res no hauria d'obstar perquè construïssim també sense article les expressions *DIASET + proppassat*, *DIASET + propvinent* i *DIASET + primer vinent*.

- [131d] DIUMENGE PROPPASSAT se celebrà el congrés.
- [132e] El judici serà DIJOURS PROPVINENT.
- [132f] El judici serà DIJOURS PRIMER VINENT.

3.7.2. Els dies de la setmana també porten article al davant quan els usem en sentit distributiu, per indicar que el fet s'esdevé cada setmana en aquell dia.

- [133a] Ens veiem EL DIMECRES A LA TARDA des de fa tres mesos.
- [134a] EL DISSABTE sempre faig festa.

És acceptable de posar l'article en plural en aquests casos. Hem de tenir en compte, tanmateix, que *dissabte* i *diumenge* tenen marca de plural, però els altres dies de la setmana no en tenen.

- [133b] Ens veiem ELS DIMECRES A LA TARDA des de fa tres mesos.
- [134b] ELS DISSABTES sempre faig festa.

3.7.3. Segons la normativa, els dies de la setmana no porten article al davant quan els usem adverbialment per referir-nos a l'immediatament anterior o posterior al

23. *DIASET* = dia de la setmana (*dilluns, dimarts...*).

moment de l'enunciació, és a dir, en contextos en què els podríem substituir per un adverbi de temps com ara *demà, ahir, abans-d'ahir...* (v. § 3.7.1).

[135a]	DILLUNS la veuré.	[135b]	DILLUNS QUE VE la veuré.
[135c]	DILLUNS VINENT la veuré.	[136a]	Va ploure DIMARTS?
[136b]	Va ploure DIMARTS PASSAT?		

Aquest ús també accepta l'apocosió de la data, però en aquest cas és explicativa i, doncs, exigeix que hi hagi una coma entre el dia de la setmana i la data.

[137a]	EL DIVENDRES DIA 30 D'OCTUBRE DE 1992 m'embarcaré.
[137b]	DIVENDRES, DIA 30 D'OCTUBRE DE 1992, m'embarcaré. ²⁴
[138a]	Va ser un gran dia EL DILLUNS DIA 9 DE NOVEMBRE DE 1991.
[138b]	Va ser un gran dia DILLUNS, DIA 9 DE NOVEMBRE DE 1991. ²⁵

Vegeu, a més, la p. 26 del fitxer *Diferències.pdf* del CD-ROM.

3.8. Les parts del dia

3.8.1. Les ET referides a les parts del dia (*matinada, matí* o *dematí, migdia, tarda* [al Principat], *vesprada* [al País Valencià], *horabaixa* [a les Illes], *capvespre, vespre, nit, mitjanit*) són introduïdes per la preposició *a* + ART²⁶ o per un demostratiu.

[139]	Vés-hi AL MATÍ; és més fàcil que el puguis trobar.
[140]	AL CAPVESPRE hi ha unes postes de sol impressionants.
[141]	AQUEST MATÍ t'he trobat més dolç que mai.

3.8.2. El terme *matí* pot ser introduït per la preposició *de*, amb el significat d'«en una de les primeres hores del matí i 'd'hora en el matí'».

[142]	Sempre hi va DE MATÍ.
[143]	És massa DE MATÍ perquè sigui obert.

D'aquesta expressió ve *dematí*, que el DIEC accepta com a sinònim de *matí*.

3.8.3. Els termes *nit* (en el sentit de 'part del dia en què no llue el sol') i *dia* (en el sentit de 'part del dia en què llue el sol') porten només la preposició *de* al davant.

[144]	DE DIA el sol illumina les nostres vides, com tu m'illumines DE NIT I DE DIA.
[145a]	DE NIT tot és fosc.
[146a]	DE DIA tot és claror i llum.

També és possible de fer servir aquestes expressions en plural.

[145b]	DE NITS tot és fosc.
[146b]	DE DIES tot és claror i llum.

3.8.4. La distribució de les parts del dia és subjectiva, perquè depèn, en part, de l'època de l'any, que en determina la durada, i del desfasament de l'hora oficial respecte de l'hora solar.

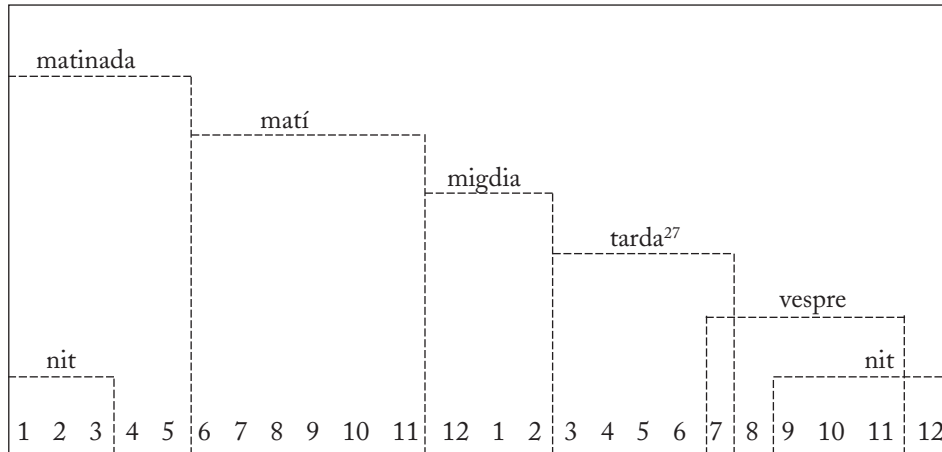
D'acord amb el que acabem de dir, presentem la distribució següent (quadre 3), la qual, com es pot observar, té zones de superposició en què són tan admissibles les unes com les altres.

24. Les frases [137a] i [137b] només són sinònimes si es tracta del primer divendres que ha de venir en el moment d'enunciar la frase.

25. Les frases [138a] i [138b] només són sinònimes si es tracta del divendres immediatament anterior al moment d'enunciar la frase.

26. ART = article definit.

QUADRE 3. Distribució horària de les parts del dia

Il·lustrem amb els exemples següents els límits entre cadascuna de les parts del dia, d'acord amb el repartiment que hem fet en el gràfic de sobre. Fixem-nos que, quan comencem a parlar de l'hora en curs (en comptes de l'hora passada), és quan canvia la part del dia.

- [147] El rellotge s'ha aturat A LES TRES DE LA NIT I CATORZE MINUTS.
- [148] El rellotge s'ha aturat A UN QUART DE QUATRE DE LA MATINADA.
- [149a] El rellotge s'ha aturat A LES CINQ DE LA MATINADA I CATORZE MINUTS.
- [149b] El rellotge s'ha aturat A LES CINQ DEL MATÍ I CATORZE MINUTS.
- [150] El rellotge s'ha aturat A LES ONZE DEL MATÍ I CATORZE MINUTS.
- [151] El rellotge s'ha aturat A UN QUART DE DOTZE DEL MIGDIA.
- [152] El rellotge s'ha aturat A LES DUES DEL MIGDIA I CATORZE MINUTS.
- [153] El rellotge s'ha aturat A UN QUART DE TRES DE LA TARDA.
- [154a] El rellotge s'ha aturat A LES SET DE LA TARDA I CATORZE MINUTS.
- [154b] El rellotge s'ha aturat A UN QUART DE VUIT DEL VESPRE.
- [155a] El rellotge s'ha aturat A LES ONZE DEL VESPRE I CATORZE MINUTS.
- [155b] El rellotge s'ha aturat A UN QUART DE DOTZE DE LA NIT.

Són del tot inacceptables exemples com els següents:

- [156a] * El rellotge s'ha aturat A LES VUIT DE LA TARDA.
- [156b] * El rellotge s'ha aturat A LES VUIT DE LA NIT.

Aquesta distribució té una importància fonamental quan la posem en relació amb les notacions horàries, com veurem tot seguit.

3.9. Les notacions horàries

3.9.1. La indicació de les hores i els horaris en català presenta una gran riquesa d'expressions, deguda a les diverses notacions coexistents actualment, que són fruit, en

27. Al País Valencià es fa servir *vesprada* per designar la part del dia que va des de després de dinar fins que es pon el sol. Per tant, abraça la tarda i part del vespre d'aquest quadre.

A les Illes Balears es fa servir el terme *horabaixa* per indicar aquest mateix període.

part, de l'evolució tecnològica dels aparells que mesuren el temps, la qual cosa ens ha permès de fer-ho cada vegada amb més precisió.

Des de l'època romana, en què es dividia el dia en dotze «hores» de quaranta-cinc minuts, aproximadament, des de la sortida del sol fins a la posta,²⁸ i en què l'*hora sexta* coincidia, més o menys, amb la franja horària del migdia, fins ara, en què podem precisar, amb un rellotge de polsera esportiu, fins a la centèsima de segon, passant pels rellotges de sol i els campanars dels edificis religiosos, hom ha bastit un conjunt —prou important en nombre i varietat— d'expressions per a la notació horària.

- [157a] Hom creu que Jesucrist va morir a l'HORA NONA.
- [157b] Hom creu que Jesucrist va morir a les TRES de la tarda.
- [157c] Hom creu que Jesucrist va morir a les QUINZE HORES.

3.9.2. Si es tracta de deixar constància d'una hora determinada —per exemple, quan ens demanen l'hora—, les notacions horàries es construeixen sense preposició —és a dir, com a sintagmes nominals— dins oracions senceres que porten el verb conjugat en present d'indicatiu.

- [158] Són LES DOTZE I CINC.
- [159] Falten CINC MINUTS per a les vuit.
- [160] Són TRES QUARTS D'UNA.

En altres contextos, si es fa referència a una hora passada o futura, el verb s'ha de conjuguar en el temps corresponent.

- [161] ERA L'HORA ACORDADA, però no hi havia ningú.
- [162] Aviat SERAN LES DEU.

3.9.3. Les ET intraoracionals corresponents a aquestes notacions es construeixen substituint el verb inicial —generalment, *ser*— per la preposició *a*.

- [163] A L'HORA ACORDADA no hi havia ningú.
- [164] Ens n'anirem A LES DEU.

3.9.4. Totes les expressions horàries poden esdevenir intraoracionals si hi anteposem el relatiu *quan*.

- [165] QUAN FALTA UN MINUT PERQUÈ SIGUIN LES NOU, escoltarem una cançó de La Carrau.
- [166] Començarem a dinar QUAN EREN LES TRES TOCADES.

3.9.5. Actualment, podem distingir tres sistemes bàsics de notació horària, que anomenarem *sistema tradicional*, *sistema internacional* i *sistema mixt*, que presenten diverses variants. Ens centrarem, però, en el català central, que és el que més coneixem els autors d'aquest MANUAL D'ESTIL.²⁹

3.9.6. El *sistema tradicional* (o *notació tradicional*) es basa en el cicle de dotze hores, la qual cosa comporta sovint haver d'explicitar la part del dia a què correspon una hora determinada.

28. Les quatre hores principals del dia eren: *hora prima*, *hora tèrcia*, *hora sexta* i *hora nona*, amb una separació aproximada de dues hores i mitja entre hora i hora.

29. Per a una informació detallada d'aquesta classe de notacions, cf. Josep M. MESTRES (coord.), *Criteris i altres materials per a la correcció i l'edició de textos a l'Institut d'Estudis Catalans*, 2006 (v. la bibliografia).

Les ET referides a les hores del dia són introduïdes per la preposició *a* i l'article definit. Quan es vol remarcar que es tracta de l'hora exacta, s'empra la locució adjectiva *en punt*.

- [167*a*] Dinarem A LES DUES.
[167*b*] Dinarem A LES DUES EN PUNT.

3.9.7. Al Principat de Catalunya hi ha la tradició d'expressar l'hora referint-se a l'hora en curs, i no a l'hora passada, mitjançant els quarts (*un quart de, dos quarts de, tres quarts de*)³⁰ anteposats a aquesta hora com a notació horària. Com a ET són introduïts per la preposició *a*.³¹

- [168] A UN QUART DE CINC atura el compressor.
[169] Vam quedar A DOS QUARTS DE QUATRE, però no s'hi va presentar fins A TRES QUARTS.

Si volem precisar més, podem afegir una quantitat determinada de minuts³² (sempre inferior a quinze) o l'expressió *i mig* als quarts (que correspon a algun moment comprès entre els minuts set i vuit de cada quart, o també, sense voler precisar tant, a algun moment comprès entre els minuts sis i nou).

- [170] El tren arriba A TRES QUARTS I CINC i se'n va A TRES QUARTS I DEU.
[171] Senyores i senyors, és UN QUART I MIG DE VUIT: lleveu-vos sense mandra!

Amb el significat poc precís d'entre un quart i tres quarts', fem servir l'expressió *quarts de*. Com a ET, és introduïda per la preposició *a*.

- [172] S'han trobat A QUARTS DE DEU per anar a separ.
[173] Són QUARTS DE CINC.

En el sistema tradicional, quan anomenem els quarts podem ometre sistemàticament l'hora (juntament amb la part del dia, evidentment) si és coneguda per qui escolta o rep la informació horària.

- [174] És UN QUART I MIG de quatre de la tarda. → És un quart i mig.

Forma part també del sistema tradicional indicar la durada d'un fet mitjançant els quarts (fins a cinc) i els mitjos quarts, o bé les hores i els quarts (un o tres).

- [175] Encara va trigar MIG QUART a arribar.
[176] Amb UN QUART I MIG en tinc prou.
[177] D'aquí a TRES QUARTS començarà la representació.
[178*a*] ~ L'acte durarà UNA HORA I UN QUART.
[178*b*] L'acte durarà UNA HORA I QUART.
[178*c*] L'acte durarà CINC QUARTS.
[179*a*] L'obra ha durat UNA HORA I MITJA.

30. En textos no formals s'admet la representació mitjançant nombres trencats (*1/4 de, 2/4 de, 3/4 de*): *El ball començarà a DOS QUARTS DE SET; el ball començarà a 2/4 DE 7.*

31. Segons Jaume CORBERA (1996, p. 109; v. la bibliografia), aquesta expressió es començà a generalitzar al Principat a partir del segle XVIII. A la resta dels Països Catalans, sembla que es difongué majorment el sistema d'hores seguides de mitges hores i quarts: «Les tres i mitja», «Les vuit i quart» (ibidem, p. 112 i 114).

32. És curiós observar que diem, indistintament, *un quart i cinc de quatre* i *les tres i vint*, però no *un quart de quatre* i *~les tres i quinze*, que és inusual; en les àrees del domini lingüístic català que no fan servir els quarts de l'hora en curs diuen *les tres i quart*, fórmula que contradiu l'ús genuí del Principat. Segons Jaume CORBERA (1996, p. 114), també farien part del sistema tradicional les estructures «NUM + minut[s]/quart + abans de la/les + HORA» (*vint minuts abans de les 5, un quart abans de les cinc*), «NUM + quart[s] + per a la/les + HORA» (*dos quarts per a les cinc, tres quarts per a les cinc*) i «faltar/mancar + NUM + minut[s]/quart[s] + per a la/les + HORA» (*falta un quart per a les cinc, manquen vint [minuts] per a les cinc*).

El darrer exemple es pot expressar també, en registres informals, ometent el determinant davant l'hora.

[179b] L'acte ha durat HORA I MITJA.

3.9.8. L'adjectiu *tocat/ts* i *tocada/des* es fa servir per indicar un moment posterior, indeterminat però proper, a l'hora o als quarts donats.

[180] Era LA UNA TOCADA.

[181] Va arribar A UN QUART TOCAT.

[182] A TRES QUARTS TOCATS DE SIS vas trobar tancat?

3.9.9. Quan hem de precisar si les hores són abans o després del migdia, hi afegim la part del dia corresponent, d'acord amb el quadre de l'epígraf 3.8.4.

[183] Treballo DE LES NOU DEL MATÍ A LES CINC DE LA TARDA.

[184] La reunió començarà A DOS QUARTS DE VUIT DEL VESPRE.

3.9.10. El *sistema internacional* (o *notació internacional*) es basa en el cicle de vint-i-quatre hores que dura un dia solar, cosa que estalvia tota ambigüitat pel que fa a la part del dia d'una hora determinada, i es compon mitjançant l'hora i els minuts corresponents (llevat que es tracti d'hores en punt, cas en què només s'indica l'hora).

[185] les disset hores i divuit minuts

[186] les tres hores (= 3 h 00 min)

En l'àmbit angloamericà es fa servir també el cicle de dotze hores, amb la indicació explícita respecte al migdia («am», *ante meridiem* 'abans del migdia',³³ i «pm», *post meridiem* 'després del migdia',³⁴) quan s'escriu amb xifres, i es compon mitjançant l'hora, els minuts i l'abreviació de la part del dia. Aquesta disposició no és correcta en català, llengua que disposa de múltiples recursos expressius genuïns amb aquesta mateixa finalitat.

[187a] * les 12:00 am (= les dotze del migdia)

[187b] les 12.00 h

[187c] les 12 h

[187d] les dotze del migdia

[187e] [el] migdia

[188a] * les 12:00 pm (= les dotze de la nit)

[188b] * les 24.00 h (aquesta hora és impossible, perquè coincideix amb les 00.00 h de l'endemà)

[188c] les 00.00 h

[188d] les dotze de la nit

[188e] [la] mitjanit

3.9.11. El *sistema mixt* (o *notació mixta*) precisa el sistema tradicional dels quarts amb l'afegitó, si escau, dels minuts corresponents.

[189] són tres quarts i cinc

[190] vora tres quarts de sis

Una variant d'aquest sistema és el *sistema mixt formal* (o *notació mixta formal*), amb el qual s'aconsegueix la màxima precisió i formalitat en la construcció, per bé que respecta el sistema tradicional; per això combina aquest sistema amb un ús restringit de les possibilitats combinatòries, que consisteix a afegir els minuts sistemàticament al final de tota l'expressió. Si cal, s'afegeix la part del dia a l'hora.

33. Literalment, 'abans del meridià'.

34. Literalment, 'després del meridià'.

En aquesta notació, en contextos informals, especialment si són orals, es pot ometre la part del dia si es pot pressuposar que és coneguda per l'interlocutor/ra.

- [191] És un quart de nou del vespre i set minuts.
→ És un quart de nou i set minuts.

Fins i tot l'expressió pot quedar reduïda únicament als quarts i els minuts.

- [192] —Fa molt que t'esperes?
—Des d'un quart i deu. (*L'interlocutor/ra ha sobreentès l'hora i la part del dia.*)

Aquest sistema és especialment recomanable en els horaris de tota mena d'actes, de mitjans de transport, etcètera.

En aquests casos, se sol indicar sempre amb xifres.

- [193] A LES 23.30 HORES surt el vaixell cap a Maó.³⁵
[194] Hi va entrar A LES 12.05 HORES i en sortí A LES 13.10 HORES.³⁶

3.9.12. Quan es fan servir els quarts, les fórmules més usuals per indicar l'hora són les construccions del tipus *a + NUM + quarts + i + NUM + de + HORA*.

- [195a] Hi vaig arribar A UN QUART I CINC DE NOU DEL VESPRE.
[195b] Hi vaig arribar A UN QUART I CINC DE NOU.

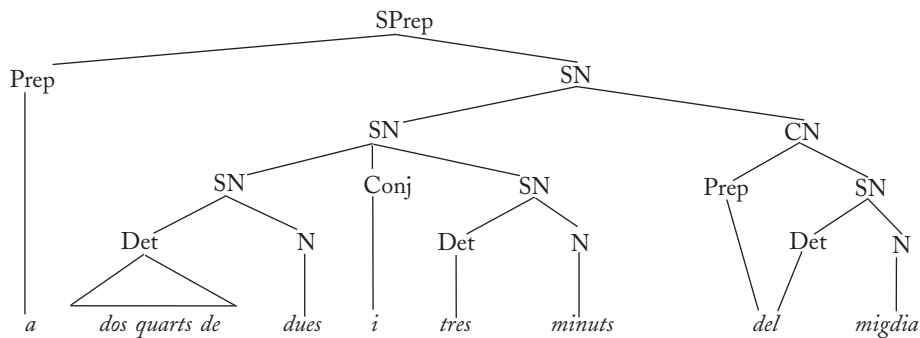
Si ja es coneix l'hora, es pot construir també aquesta ET de la manera següent:

- [195c] Hi vaig arribar A UN QUART I CINC MINUTS.
[195d] Hi vaig arribar A UN QUART I CINC.

Tanmateix, quan es combina el sistema tradicional —que és fins a un cert punt imprecís— dels quarts i parts del dia amb el sistema internacional d'hores i minuts, ens trobem amb la dificultat de construir l'ET d'una manera lògica.

Vegem les dues possibilitats que hi ha:

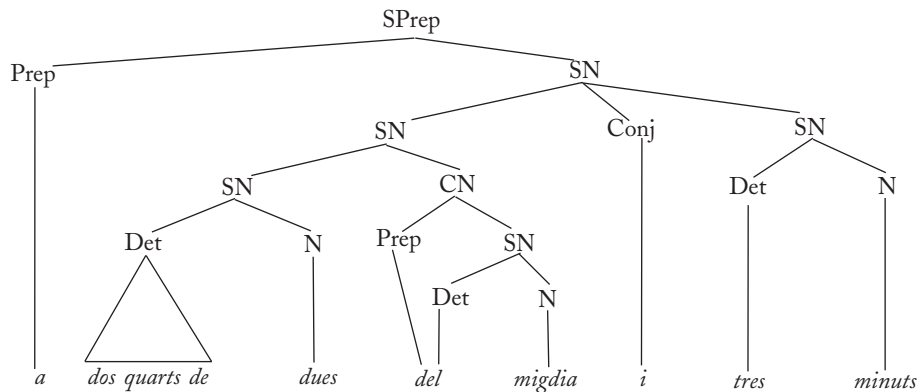
Opció A

35. Llegit: «A les vint-i-tres trenta hores...», o bé «A les vint-i-tres hores i trenta minuts», per bé que aquest enunciat es correspon més amb la grafia «A les 23 h 30 min...».

36. Llegit: «...a les dotze zero cinc hores [...] a les tretze deu hores», o bé «...a les dotze hores i cinc minuts [...] a les tretze hores i deu minuts», per bé que aquest darrer enunciat es correspon més amb la grafia «...12 h 5 min [...] 13 h 10 min».

Opció B

En textos d'una certa formalitat sembla més adequat d'emprar la segona possibilitat.³⁷

- [195e] ~ Hi vaig arribar A UN QUART DE NOU I CINC MINUTS DEL VESPRE.
 [195f] Hi vaig arribar A UN QUART DE NOU DEL VESPRE I CINC MINUTS.

3.9.13. Quan falten cinc minuts, o menys, per arribar a l'hora següent s'expressa l'horari mitjançant construccions del tipus FALTAR/MANCAR + NUM + *minuts per a les* + HORA, o bé FALTAR/MANCAR + NUM + *minuts perquè* + SER + *les* + HORA.

- [196a] Ens hem dit adéu QUAN FALTAVEN CINQ MINUTS PER A LES VUIT.
 [196b] Ens hem dit adéu QUAN MANCAVEN CINQ MINUTS PER A LES VUIT.
 [196c] Ens hem dit adéu QUAN FALTAVEN CINQ MINUTS PERQUÈ FOSSIN LES VUIT.
 [196d] Ens hem dit adéu QUAN MANCAVEN CINQ MINUTS PERQUÈ FOSSIN LES VUIT.

En qualsevol cas, aquestes notacions es poden construir també amb els quarts i les hores, com hem indicat més amunt (cf. també § 3.9.6-3.9.7).

- [196e] Ens hem dit adéu A TRES QUARTS I DEU.
 [196f] Ens hem dit adéu A TRES QUARTS I DEU DE VUIT.
 [196g] Ens hem dit adéu A TRES QUARTS DE VUIT I DEU MINUTS.

És també força usual la construcció HORA + *menys* + NUM, però fins ara ha estat condemnada en els vocabularis de barbarismes.³⁸

- [196h] * Ens hem dit adéu A LES VUIT MENYS VINT-I-CINC.
 [196i] ~ Ens hem dit adéu A LES VUIT MENYS CINQ.

En qualsevol cas, són inadmissibles les expressions amb l'adverbi *menys* (i el sinònim *manco*) referides als quarts.

- [197a] * Ens vam trobar A LA UNA MENYS QUART.
 [197b] Ens vam trobar A TRES QUARTS D'UNA.

37. Així ho fa, p. ex., el Parlament de Catalunya en les notacions horàries de les sessions parlamentàries (cf. *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya*).

38. Així mateix, el *Diccionari castellà-català* d'Enciclopèdia Catalana dona, sota l'entrada *menos*, l'equivalència següent: «*menos cinco, diez* falten cinc (o deu) minuts per a».

3.9.14. Cal no oblidar que hi ha un munt d'expressions de significat més o menys imprecís que podem emprar també i que no són estrictament de notació horària, però que sovint la complementen.

- [198a] Són PROP DE les vuit. (= *Encara no són les vuit, però falten pocs minuts [generalment menys de cinc].*)
- [198b] Són VORA les vuit. (= *Encara no són les vuit, però falten pocs minuts [generalment menys de cinc].*)
- [198c] Són GAIREBÉ les vuit. (= *Encara no són les vuit, però falten pocs minuts [generalment menys de cinc].*)
- [198a] Són QUASI les vuit. (= *Encara no són les vuit, però falten pocs minuts [generalment menys de cinc].*)
- [199a] Eren, SI FA NO FA, dos quarts d'onze. (*'aproximadament'*)
- [199b] Eren, SI FA O NO FA, dos quarts d'onze. (*'aproximadament'*)
- [200] Eren les nou ENCARA NO. (= *Encara no havien tocat les nou.*)
- [201] D'AQUÍ A dos minuts seran les tres.
- [202] SÓN A PUNT DE TOCAR les quatre.
- [203] Són QUARTS DE VUIT. (*'entre un quart i un minut i dos quarts i catorze minuts'*)
- [204] TOT JUST HAVIEN TOCAT les dotze, i ja pluvia. (*'acabaven de tocar' / 'feia un minut o dos que havien tocat'*)
- [205] Eren les vuit I BUSQUES. (*'entre un i quatre minuts'*)
- [206] PASSEN dos minuts de tres quarts de dues.
- [207] Hi arribarem a les dues TOCADES. (*Expressió que denota no solament que fa una estona —curta o llarga— que han tocat les dues, sinó que sovint té un matís recriminatori.*)
- [208] Hi arribarem a les dues BEN TOCADES. (*Significa el mateix que toca des, però amb un afegit d'intensitat.*)
- [209] Hi arribarem a les dues TOCADES I BEN TOCADES. (*Significa el mateix que toca des i que ben toca des, però amb un afegit de més intensitat.*)
- [210] Sempre arriba a dos quarts TOCATS; no hi ha manera que arribi en punt.³⁹
- [211] Hi vam anar DESPRÉS DE les set.
- [212] Hi van arribar A TRES QUARTS DE QUINZE. (*'molt tard'*)
- [213a] Va arribar A LES PETITES. (*'cap a la matinada'*)
- [213b] Va arribar A LES MENEDES. (*'cap a la matinada'*)

4. Altres expressions temporals

4.1. A començament de / a final de

4.1.1. Per indicar que som a l'inici d'un període de temps fem servir expressions com ara *a començament de*, *al començament de*, *a la primeria de*, *a l'inici de*, *al principi de*, *a l'entrada de*, *a l'entrant de*.

- [214a] A LA PRIMERIA D'abril
- [215a] AL COMENÇAMENT DEL curs
- [216a] A L'INICI DEL segle XVI

En general, no s'admet de formular aquestes expressions en plural.

- [214b] * A LES PRIMERIES D'abril
- [215b] * ALS COMENÇAMENTS DEL curs
- [216b] * ALS INICIS DEL segle XVI

³⁹ Fixem-nos que, en principi, el verb *tocar* i les formes del participi corresponent només es poden emprar en les parts de l'hora en què un rellotge de campanar «tocaria»; és a dir, en els quarts i en les hores en punt.

D'altra banda, alguns autors han dubtat de la bonesa de les fórmules que prescindeixen de l'article en aquest tipus d'expressions, però el *Diccionari general*, autors de prestigi i la mateixa normativa —si més no per a algunes frases, com ara *a començament de* i *a principi de*— ho desmenteixen. La major part d'aquestes expressions es poden escriure també en plural.

[217a]	A COMENÇAMENT DE segle	[217b]	A COMENÇAMENTS DE segle
[218a]	A PRINCIPI D'any	[218b]	A PRINCIPIS D'any
[219]	«carbonari [...] organitzada a Itàlia A PRINCIPIS DEL segle XIX» (DGLC, s. v.).		
[220]	«A PRINCIPIS DEL segle VIII ^e [...]» (SANCHIS GUARNER, 1950, p. 39).		

4.1.2. Per indicar que som al final d'un període de temps o d'un fet fem servir expressions com ara *a final de*, *al final de*, *a la fi de*, *a la darrera de*, *a l'acabament de*, *a la deseixida de*.

[221a]	A LA DARRERIA DE desembre	[222a]	A LA FI DELS temps
[223a]	A L'ACABAMENT DE l'acte		

En general, no s'admet de formular aquestes expressions en plural, llevat del cas de la construcció *a les acaballes de*, que no admet de fer-ho en singular.

[221b]	* A LES DARRERIES DE desembre	[222b]	* A LES FINS DELS temps
[223b]	* ALS ACABAMENTS DE l'acte	[224a]	A LES ACABALLES DE l'any 1991
[224b]	* A L'ACABALLA DE l'any 1991		

D'altra banda, com passa amb les fórmules de l'epígraf 4.1.1, alguns autors han dubtat de la bonesa de les fórmules que prescindeixen de l'article en aquest tipus d'expressions, però el *Diccionari general*, autors de prestigi i la mateixa normativa —si més no per a algunes frases, com ara *a fi de* i *a final de*— ho desmenteixen. La major part d'aquestes expressions es poden escriure també en plural.

[225]	A FI DE mes cobrarem.
[226a]	Sempre anem justos A FINAL DE mes.
[226b]	Sempre anem justos A FINALS DE mes.
[227]	«[...] A FINALS DEL segle XIII [...]» (DGLC, s. <i>gitano</i>).

4.2. *A mitjan / a mig*

Per indicar que som enmig d'un període de temps o d'un fet cronològic fem servir les expressions *a mitjan* (invariable) i *a mig / a mitja*.

[228a]	A MITJAN juny	[229a]	A MITJAN any
[230a]	A MITJAN setmana	[231a]	A MITJAN mes
[228b]	A MIG juny	[229b]	A MIG any
[230b]	A MITJA setmana	[231b]	A MIG mes

La normativa condemna l'expressió **a mitjans de* perquè és un calc de l'espanyol *a mediados de*, però si s'acaben acceptant les fórmules de l'epígraf 4.1 en nombre plural, caldrà reconsiderar aquesta prescripció.

4.3. *Adés*

L'adverbi *adés* significa 'en un temps passat o esdevenidor molt pròxim al present'.

[232]	ADÉS vingueren.	[233]	Hi anirem ADÉS.

Aquest adverbí forma correlacions distributives com ara *adés [...] adés, adés [...] ara* i *ara [...] adés*, amb el mateix valor que *ara [...] ara*.

[234] ADÉS RIUEN, ADÉS PLOREN.

4.4. *Adesiara / ara i adés*

Adesiara i *ara i adés* signifiquen 'de tant en tant', 'a vegades' (DGLC, Moll, DIEC). També se'ls atribueix el valor de 'freqüentment' o 'tot sovint' (Aguiló, Marvà, Badia).

[235] Hi va ADESIARA, quan pot.

[236] ARA I ADÉS LI HO DIC, però no em fa cas.

Cal procurar que no hi hagi amfibologia en el context en què els fem servir.

4.5. *Al més [...] possible / com més [...] millor*

Per indicar que alguna cosa s'ha de fer *tan aviat/tard com sigui possible*, fem servir, a més d'aquesta, les expressions *al més [...] possible* i *com més [...] millor*.⁴⁰

[237a] Vés-hi AL MÉS AVIAT POSSIBLE.

[238a] Arriba-t'hi COM MÉS TARD MILLOR.

També podem fer servir l'expressió *al més [...] que + PODER*.

[237b] Vés-hi AL MÉS AVIAT QUE PUGUIS.

[238b] Arriba-t'hi AL MÉS TARD QUE PUGUIS.

4.6. *Ara com ara / ara per ara*

Segons el DGLC, l'expressió *ara com ara* significa 'mentre no canviïn les coses', mentre que l'expressió *ara per ara* vol dir 'en aquest moment si més no'.

Estrictament, doncs, no són expressions totalment sinònimes, i és recomanable d'aplicar-les als contextos en què siguin més adients.

[239] ARA COM ARA NO ENS PODEM COMPRAR CAP PIS.

[240a] ~ No pots sortir perquè ARA COM ARA plou.

[240b] No pots sortir perquè ARA PER ARA plou.

En l'exemple [239] sembla com si hi hagués d'haver una motivació o un agent ocults que ens ho impedissin en el moment present (= *ara com ara*), mentre que l'expressió *ara per ara* del segon exemple és purament temporal.

Una expressió semblant que es fa servir de vegades és **avui per avui*; es tracta d'un barbarisme innecessari calcat de l'expressió espanyola *hoy por hoy*.

4.7. *Aviat / d'hora*

Segons el DGLC i el DIEC, *aviat* significa 'dins poc temps, sense tardar', mentre que l'expressió *d'hora* vol dir 'a una hora relativament avançada'. Per tant, en principi, cal no confondre aquests dos termes. Tanmateix, el *Diccionari manual de la llengua catalana* recull per a *aviat* l'accepció «En un moment relativament poc avançat, abans del temps ordinari» (s. v.), i tenim constància que una part del domini lingüístic l'usa en aquest sentit.

40. Vegeu també el capítol XXI, § 2.5.

- [241a] ~ D'HORA arribarem a Càller (= *no trigarem gaire*).
 [241b] AVIAT arribarem a Càller.
 [242a] ~ D'HORA ho dieu, vosaltres! (= *de seguida ho dieu*).
 [242b] AVIAT ho dieu, vosaltres!
 [243a] ~ Cada dia esmorzo MÉS AVIAT (= *de bon matí*).
 [243b] Cada dia esmorzo MÉS D'HORA.
 [244a] ~ Vés-hi de seguida, que tanquen AVIAT (= *a una hora no tardana*).
 [244b] Vés-hi de seguida, que tanquen D'HORA.

En alguns casos s'originen oracions amb sentits diferents, que poden ser perfectament correctes en contextos no coincidents.

- [245] Arribarà AVIAT (= *d'aquí a una hora*).
 [246] Arribarà D'HORA (= *a les vuit del matí, p. ex.*).

4.8. Cap [a]

La preposició composta *cap a* assenyalava un temps proper a l'ET que introdueix i equival a *aproximadament, pels volts de*.

- [247] Vine CAP A LES VUIT, que ja hi seré. [248] CAP AL TARD tot es fa fosc.
 [249] La vaig conèixer CAP A L'ANY 1980. [250] CAP AL MARÇ comença de fer bo.

Segons la gramàtica normativa, «*cap a* es redueix a *cap* davant dels demostratius i d'alguns adverbis, sobretot els començats amb *a*» (FABRA, 1981, p. 172).

Tanmateix, sembla que és poc freqüent que es doni el context de *cap + DEM* o *cap + ADV* en les expressions temporals.⁴¹

- [251] CAP ALLÀ A LES CINC ja hi érem tots. [252] Sempre arriba CAP AQUESTA HORA.

El fet que els gramàtics posteriors a Fabra hagin tendit a equiparar els usos de *cap [a]* i *fins [a]* segurament reforça el que afirmem en l'epígraf 4.15 pel que fa a la preposició composta *fins a*.

4.9. Com més va més / com més va menys

Aquestes expressions són les que proposaven la majoria dels normativistes per corregir les construccions *cada vegada més / cada cop més*, d'una banda, i *cada vegada menys / cada cop menys*, de l'altra,⁴² en frases com les següents:

- [253a] L'estimo CADA VEGADA MÉS. [253b] L'estimo CADA COP MÉS.
 [253c] COM MÉS VA MÉS l'estimo. [254a] L'estimo CADA VEGADA MENYS.
 [254b] L'estimo CADA COP MENYS. [254c] COM MÉS VA MENYS l'estimo.

La raó que donaven aquests autors per condemnar-les és que, en aquests exemples, *cada vegada / cada cop* no fa la funció distributiva que li pertocaria i que es tracta d'un calc sintàctic de l'espanyol.

El *Diccionari castellà-català* d'Enciclopèdia Catalana, per bé que, en la primera edició (1985), donava només les equivalències recomanades pels gramàtics, a partir de la

41. DEM = demostratiu, ADV = adverbi.

42. Així, Salvador GENÍS, a *El auxiliar del maestro catalán en la enseñanza de la lengua castellana*, Barcelona, 1909, p. 49-50, diu: «com més va, més m'agrada la llet, com més anava, etc., equivale en castellano a cada vez... (más/menos)».

segona edició (1989) recull també, en peu d'igualtat, l'expressió fins aleshores condemnada: «cada *adj* cada. [...] || cada *vez* (o *día*) *más* cada vegada (o *día*) *més*, com *més* va *més*. *Llovía cada vez más*, plovia cada vegada *més*. || cada *vez* (o *día*) *mejor* cada vegada (o *día*) *millor*, com *més* va *millor* (o *més bé*). || cada *vez* (o *día*) *menos* cada vegada (o *día*) *menys*, com *més* va *menys*. || cada *vez* (o *día*) *peor* cada vegada (o *día*) *pitjor*, com *més* va *pitjor*.»⁴³

Així mateix, el *Diccionari de locucions i frases fetes* recull, en la lletra *c*, les entrades *cada vegada menys* (= regressivament) i *cada vegada més* (= progressivament), les fa sinònimes de les expressions damunt dites i les exemplifica tal com podem veure en els casos *a* següents.

- [255*a*] La pintura moderna m'agrada CADA VEGADA MENYS; [...].
- [255*b*] La pintura moderna m'agrada COM MÉS VA MENYS; [...].
- [256*a*] No podrem sortir del refugi perquè va nevant CADA VEGADA MÉS. No afluixa ni un moment.
- [256*b*] No podrem sortir del refugi perquè va nevant COM MÉS VA MÉS. No afluixa ni un moment.

De la mateixa manera es manifesta el *Diccionari de sinònims de frases fetes*, tal com podem veure en els casos *a* dels exemples següents.

- [257*a*] Plou CADA VEGADA MÉS. (*Sota progressió.*)
- [257*b*] Plou COM MÉS VA MÉS.
- [258*a*] Sortir a altes hores de la matinada li agrada CADA COP MENYS. (*Sota regressió.*)
- [258*b*] Sortir a altes hores de la matinada li agrada COM MÉS VA MENYS.

Finalment, la segona edició del DIEC (2007) les recull sense cap restricció. Per tant, es tracta de dues expressions perfectament correctes i adequades a qualsevol context.

4.10. De [...] a / des de [...] fins a

Tal com hem indicat en el capítol de les expressions de lloc,⁴⁴ en algunes determinacions circumstancials de temps establim una correlació cronològica entre dos fets per indicar el començament i el final d'un període.

Aquestes correlacions es poden establir amb les preposicions simples *de* i *a*, o amb les preposicions compostes *des de* i *fins a*.

- [259*a*] Treballaran DEL DIA 1 AL DIA 15.
- [259*b*] Treballaran DES DEL DIA 1 FINS AL DIA 15.

Els encreuaments entre els elements d'aquestes dues correlacions no són recomanables.

- [260*a*] ~ He fet vacances DEL 5 FINS AL 30 D'AGOST.
- [260*b*] ~ He fet vacances DES DEL 5 AL 30 D'AGOST.
- [260*c*] He fet vacances DES DEL 5 FINS AL 30 D'AGOST.
- [260*d*] He fet vacances DEL 5 AL 30 D'AGOST.

43. *Diccionari castellà-català*, 4a ed., 2005 (v. la bibliografia).

44. Vegeu el capítol xvi, § 2.6.

Davant d'adjectiu i d'adverbi, *fins a* es redueix a *fins*.

[261] La competició va DES D'AHIR FINS DEMÀ.

[262] La malura s'estengué DES DEL SEGLE XI FINS BEN ENTRAT EL SEGLE XIII.

4.11. De [...] en

Amb la correlació *de [...] en* tenim expressions amb significats varis:

a) Interval llarg de temps: *de tant en tant*, *de tard en tard*, *de temps en temps*, *de trast en trast*.

[263] Només hi va DE TANT EN TANT.

[264] DE TEMPS EN TEMPS ens retrobem per explicar-nos la vida.

b) Cada període idèntic de temps, progressivament: *d'hora en hora*, *de dia en dia*, *de mes en mes*, *d'any en any*, etc.

[265] DE DIA EN DIA et fas més maca.

[266] D'HORA EN HORA la situació esdevenia més angoixant.

c) Al cap de quin interval s'esdevindrà un fet: *d'avui en vuit*, *de demà en quinze*, *de dilluns en vuit*, etc.

[267] D'AVUI EN VUIT ens casarem.

[268] Acabarem aquesta feina DE DILLUNS EN VUIT.

4.12. De [...] ençà / d'ençà de

Les expressions *de [...] ençà* i *d'ençà de* (o *d'ençà que*) assenyalen un període que va des del moment indicat fins al moment present.

[269a] D'ENÇÀ DE la teva arribada sóc més feliç.

[269b] DE la teva arribada ENÇÀ sóc més feliç.

No és correcte emprar-les quan fem referència a dos moments passats.

[270a] * L'Anna va tenir el segon fill el 1990, però D'ENÇÀ QUE havia nascut el primer ja anava sempre cansada.

[270b] L'Anna va tenir el segon fill el 1990, però DES QUE havia nascut el primer ja anava sempre cansada.

4.13. Després / més tard

Segons el DGLC, *després* significa 'més tard', mentre que *tard* vol dir 'després d'haver passat el temps oportú o judicat oportú' i *més tard*, 'algun temps després'.

Malgrat aquestes definicions circulars, sembla que amb *més tard* comparem un altre moment, real o suposat, en oposició a *més d'hora*, mentre que *després* s'oposa a *abans*.

[271] No sóc a casa encara: arribaré MÉS TARD [de l'hora que havia dit].

[272] Primer anirem a dinar, i DESPRÉS, què farem?

4.14. Dins [de] / dintre [de]

Les determinacions temporals *dins [de]* i *dintre [de]* signifiquen que l'acció s'esdevé en qualsevol moment abans que fineixi el període assenyalat per aquesta expressió.

[273] La Mesa del Parlament, DINS sis dies, ha de decidir aquesta qüestió.

Per assenyalar el final del període, hem de fer servir expressions com ara *al cap de*, *d'aquí a*, *després de*, etcètera.⁴⁵

- [274a] * DINTRE DE quinze dies podràs retirar el passaport.
- [274b] AL CAP DE quinze dies podràs retirar el passaport.
- [274c] D'AQUÍ A quinze dies podràs retirar el passaport.
- [274a] DESPRÉS DE quinze dies podràs retirar el passaport.⁴⁶

4.15. Fins

4.15.1. La preposició *fins* assenyala el final d'una acció o d'un fet. Si l'expressió de temps que segueix és introduïda per les preposicions *a*, *en* o *per*, les manté.

- [275] FINS en aquesta data no hem rebut res.
- [276] No arribarà FINS demà passat.
- [277] Plourà FINS a la tarda.
- [278] No hi aniré FINS per Nadal.
- [279] I això no s'assolí FINS ben entrat el segle XVI.
- [280] La celebració no tingué lloc FINS uns quants anys després.
- [281] Ha durat FINS aquest matí.
- [282] Aquesta situació va durar FINS més enllà del segle XII.

4.15.2. Els casos més vacil·lants són els que es produeixen davant els dies, els mesos i els anys, especialment quan podem intuir que es parla d'un període, per bé que només se n'esmenti el final.

- [283] L'exposició durarà FINS al dia 15.

Segons Albert Jané,⁴⁷ amb verbs que expressen durada cal fer servir *fins a* i no *fins*.

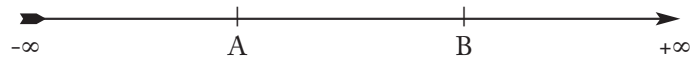
- [284] No durarà FINS al dia 10.
- [285] Durarà FINS al dia 10.⁴⁸

Però,

- [286] ~ No començarà FINS el dia 10.

Tanmateix, es pot interpretar que sempre que fem servir *fins* amb valor temporal estem establint una correlació entre dos moments, independentment del verb que fem servir. Altrament, hauríem de posar en qüestió la validesa de les correlacions *de [...] a* i *des de [...] fins a* (cf. § 4.10).

Il·lustrem-ho amb el gràfic següent:

45. Vegeu el capítol XXI.

46. Aquesta expressió és la menys usual en aquest context.

47. En els articles al diari *Avui* «Fins demà», del 27.10.1978, i «Fins (a)», del 8.10.1983 (v. la bibliografia).

48. Albert Jané fa equivaler «durarà fins al dia 10» i «durarà del dia *x* al dia 10» per justificar l'existència de la preposició: «Però és amb la preposició *a* que indiquem el terme final d'un espai de temps, és a dir, d'una acció durativa. Per això dèiem que calia escriure *No durarà fins al dia 10*, talment com *Va durar del dia 5 al dia 10*» (8 octubre 1983).

Imaginem la recta infinita del temps (que va de $-\infty$ a $+\infty$), en la qual definim un segment (AB). En general, tothom està d'acord que, quan fixem un període de temps mitjançant dos termes explícits com \overline{AB} , si anem del primer terme al segon en el sentit del transcurs del temps ($A \rightarrow B$), hem de construir la frase amb *fins a*.

- [287a] Les jornades duraran DES DEL 10 FINS AL 15 DE SETEMBRE.
 [288a] La Segona Guerra Mundial es va perllongar DES DEL 1939 FINS AL 1945.
 [289a] El curs anirà DES DE L'OCTUBRE DE 1991 FINS AL JUNY DE 1992.
 [290a] Havia estat delegat de l'IEC DES DEL MES DE FEBRER DE 1989 FINS AL MES DE MAIG PROPPASSAT.
 [291a] No li va voler explicar res més DES D'AQUELLA DATA FINS AL DIA CON Vingut.
 [292a] No ens veurem DES D'AVUI FINS A L'ANY QUE VE.
 [287b] Les jornades[, que començaran el dia 10,] duraran FINS AL 15 DE SETEMBRE.
 [288b] La Segona Guerra Mundial[, que començà el 1939,] es va perllongar FINS AL 1945.
 [289b] El curs[, que començarà l'octubre de 1991,] anirà FINS AL JUNY DE 1992.
 [290b] Havia estat delegat de l'IEC[, càrrec que ocupà el mes de febrer de 1989,] FINS AL MES DE MAIG PROPPASSAT.
 [291b] No li va voler explicar res més FINS AL DIA CON Vingut.
 [292b] No ens veurem FINS A L'ANY QUE VE.

La vacil·lació es produeix, tanmateix, quan el primer terme del període es troba en algun punt entre $-\infty$ i A, cas en el qual considerem que s'ha de fer servir la forma composta *fins a*.

- [293] Les jornades no s'esdevindran FINS AL DIA 10. (= *Des d'ara fins al dia 10 no s'esdevindran les jornades.*)
 [294] El curs no començarà FINS A L'OCTUBRE DE 1991. (= *Des d'ara fins a l'octubre de 1991 no començarà el curs.*)
 [295] La Segona Guerra Mundial no va començar FINS AL 1939. (= *Des d'un moment qualsevol —anterior al 1939— fins al 1939 no va començar la Segona Guerra Mundial.*)

4.15.3. Davant la conjunció *que* escrivim sempre *fins*.

- [296] S'hi va estar FINS QUE va acabar el partit.

4.16. *Per [a]*⁴⁹

Seguint la proposta de Joan Coromines pel que fa a l'ús de les preposicions *per* i *per a*, només hem de posar *per a* davant de sintagma nominal (SN) en context de posterioritat.

Aplicant aquesta regla a les determinacions temporals, posem *per a* davant SN per assenyalar un terme o adiantament. En tots els altres casos posem *per*.

- [297] PEL maig cada dia un raig. [298] Ho vull PER demà.
 [299] Ho vull PER AL dia 28. [300] Deixa aquesta feina PER A la setmana que ve.
 [301] L'han llogat PER dos anys.

4.17. *Suara*

L'adverbi *suara* significa 'ara mateix, ara fa poc, de seguida'.

- [302] SUARA han arribat. [303] Si no ho fas ara, ho faràs SUARA.

Llevat de l'ús que en fan els dialectes on encara és viu, més aviat és considerat arcaic.

49. Vegeu el capítol xxii.

5. Bibliografia

- ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de B. *Diccionari català-valencià-balear*. 2a ed. Palma de Mallorca: Moll, 1978. 10 v.
- ALSINA, Àlex. «Cap i fins versus cap a i fins a». *Llengua i Administració*, núm. 24 (1986), p. 3.
- BADIA I MARGARIT, Antoni M. *Gramàtica catalana*. Madrid: Gredos, 1962. 2 v.
- Butlletí dels Seminaris d'Ensenyament del Català*. Barcelona: Òmnium Cultural, 1967-1975.
- CABRÉ, M. Teresa [et al.] [dir.]. *Problemàtica de la normativa del català: Actes de les Primeres Jornades d'Estudi de la Llengua Normativa* [Departament de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona, 30 de setembre i 1 d'octubre de 1983]. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984.
- CASANOVES, Manuel. *Parleu bé el català, II: Normes pràctiques*. 3a ed. Barcelona: Claret, 1985.
- CASTELLANOS, Josep-A. *Normativa bàsica de la llengua catalana (amb exercicis autocorrectius)*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. Institut de Ciències de l'Educació, 1989.
- COROMINES, Joan. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial, La Caixa, 1980-1991. 9 v.
- CREIXELL, Lluís. *Diccionari bàsic francès-català*. Perpinyà: Centre Pluridisciplinari d'Estudis Catalans, 1974.
- Diari de Sessions del Parlament de Catalunya*. (1980-).
- Diccionari castellà-català*. 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989.
- FABRA, Pompeu. *Converses filològiques*. Barcelona: Barcino, 1952-1954.
- *Diccionari general de la llengua catalana*. 5a ed. Barcelona: EDHASA, 1968.
- *Gramàtica catalana*. 5a ed. Barcelona: Teide, 1969.
- *Gramàtica catalana*. 8a ed. Barcelona: Aqua, 1981.
- FOULCHÉ-DELBOSC, Raymond. *Abrégé de grammaire catalane*. Barcelona: L'Avenc, 1902.
- GENÍS, Salvador. *El auxiliar del maestro catalán en la enseñanza de la lengua castellana*. Barcelona: J. Horta, 1909.
- Gran enciclopèdia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1970-1989. 17 v.
- Gran enciclopèdia catalana*. 2a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1986-1989. 24 v.
- JANÉ, Albert. *Aclariments lingüístics*. Barcelona: Barcino, 1973. 3 v.
- *Gramàtica catalana*. Barcelona: Salvat, 1977.
- «Acabar i terminar». *Avui* (9 novembre 1978).
- «Fins demà». *Avui* (27 octubre 1978).
- «Fins demà». *Avui* (17 abril 1979).
- «A la primera». *Avui* (9 gener 1982).
- «Fins (a)». *Avui* (8 octubre 1983).
- LACREU, Josep. *Manual d'ús de l'estàndard oral*. València: Universitat de València. Institut de Filologia Valenciana, 1990.
- MARVÀ, Jeroni. *Curs superior de gramàtica catalana*. 3a ed. Barcelona: Barcino, 1968.
- MESTRES, Josep M. «El món de les expressions temporals (i): una aproximació a la història de l'expressió de la data. Primera part». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 9, (1987), p. 21-49.
- «El món de les expressions temporals (ii): una aproximació a la història de l'expressió de la data. Segona part». *Revista de Llengua i Dret*, núm. 10 (1987), p. 33-67. [Fe d'errates en el núm. 11 (1988), p. 136.]
- MOLL, Francesc de B. *Gramàtica catalana*. Palma de Mallorca: Moll, 1979.
- RASPALL, Joana; MARTÍ, Joan. *Diccionari de locucions i frases fetes*. Barcelona: Edicions 62, 1984.
- RUAIX, Josep. *El català, 2*. Moià: Ruaix, 1985.
- *Punts conflictius de català: Deu estudis sobre normativa*. Barcelona: Barcanova, 1989.
- SANCHIS GUARNER, M. *Gramàtica valenciana*. València: Torre, 1950.
- *Calendari de refranys*. Barcelona: Barcino, 1951.
- SOLÀ, Joan. *Del català incorrecte al català correcte: Història dels criteris de correcció lingüística*. Barcelona: Edicions 62, 1977.

- SOLÀ, Joan. *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*. Barcelona: Edicions 62, 1987.
- «¿“Després de dinar” o “Després que din(ar)eu”? (1)», *Avui* (18 abril 1993).
 - «¿“Després de dinar” o “Després que din(ar)eu”? (i 2)», *Avui* (25 abril 1993).
 - «En estimbar-se l'autobús», *Avui* (16 maig 1993).
 - «¿“Després de dinar” o “Després que din(ar)eu”? (final)», *Avui* (23 maig 1993).
 - «El dissabte 27 de novembre», *Avui* (7 novembre 1993).
 - «Ho vam veure diumenge passat», *Avui* (14 novembre 1993).
 - *Sintaxi normativa: Estat de la qüestió*. Barcelona: Empúries, 1994.

Bibliografia consultada especialment amb vista a la tercera edició del MANUAL D'ESTIL

- BOLÒS, Oriol de [et al.]. *Parlar bé el català no és gens difícil: Reflexions sobre el català que ara es parla, un llenguatge interferit i autocensurat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005.
- CARCOPIÑO, Jerome. «Calculating de hours». A: *VILLA IVLILLA: Horologium*. 4 desembre 2002. <<http://www.villaivlilla.com/time.htm>> [Consulta: 13 juliol 2005]
- CORBERA, Jaume. «L'enunciat de les hores». A: *Parlar bé: Orientacions per a l'ús correcte de la llengua catalana, amb referències especials a les Illes Balears*. Vilassar de Mar: Oikos-Tau, 1996, p. 106-114.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. SECRETARIA DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA. «De o del davant l'any —de o del 1999—». A: *Assessorament lingüístic*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2003. <http://www6.gencat.net/llengcat/scripts/sial/rfitxas.asp?tipuscerc=simple&tema=11&detema=Redacci%F3%20de%20documents&NRregistre=42&idregistre=3831&num_titol=2> [Consulta: 14 juliol 2005]
- Diccionari castellà-català*. 4a ed. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2005.
- ESPINAL, M. Teresa. *Diccionari de sinònims de frases fetes*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; València: Publicacions de la Universitat de València, 2004.
- MESTRES, Josep M. «Les notacions horàries en català central». A: *Comunicació digital*. Barcelona: Comunicació Digital, 6 novembre 2004. <http://www.comunicaciondigital.com/rellotge_catala/pdf/notacions_horaries.pdf> [Consulta: 5 juliol 2005]
- MESTRES, Josep M. [coord.]. *Criteris i altres materials per a la correcció i l'edició de textos a l'Institut d'Estudis Catalans* [Dossier de treball d'ús intern]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Oficina de Correcció i Assessorament Lingüístics, 2006.
- PUGDOMÈNECH, Laura; SOLÍS, Marina. *Proposta de llibre d'estil per a Andorra Televisió*. [Andorra la Vella]: Govern d'Andorra. Servei de Política Lingüística, gener 2005. <http://www.catala.ad/catandorra/Llibre_estil_Andorra.pdf> [Consulta: 19 setembre 2005]
- ROJO, Guillermo; VEIGA, Alexandre. «El tiempo verbal. Los tiempos simples». A: BOSQUE, Ignacio; DEMONTE, Violeta [dir.]. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Real Academia Española: Espasa Calpe, 1999. 3 v., p. 2867-2934.
- SANCHO CREMADES, Pelegrí. «La preposició i el sintagma preposicional». A: SOLÀ, Joan [et al.] [dir.]. *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 2: *Sintaxi (1-16)*. Barcelona: Empúries, 2002, p. 1689-1796.
- SOLÀ, Jaume. «Modificadors temporals i aspectuals». A: SOLÀ, Joan [et al.] [dir.]. *Gramàtica del català contemporani*. Vol. 3: *Sintaxi (17-31). Índexs*. Barcelona: Empúries, 2002, p. 2867-2936.

MANUAL
LA REDACCIÓN Y EL USO DE TEXTOS
D'ESTIL